

ΓΛΩΣΣΑΡΙ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Βαν Γκογκ, Βίνσεντ
(1853 – 1890)

Ολλανδός ζωγράφος που άσκησε μεγάλη επιρροή στην τέχνη του 20ου αιώνα. Βασικά υπήρξε αυτοδίδακτος. Η ζωή του υπήρξε τραγική και σύντομη και έγινε θρύλος. Όλο το έργο του αποτελεί μια αναζήτηση της αλήθειας για τον άνθρωπο και τη μοίρα του. Οι πίνακές του είναι προσωπογραφίες, πολλές αυτοπροσωπογραφίες, τοπία και νεκρές φύσεις.

Διαμαντόπουλος, Διαμαντής
(1914)

Ζωγράφος, απόφοιτος της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών, μαθητής του Παρθένη και του Μπισκίνη. Από τους κύριους εκπροσώπους της γενιάς του '30 στη ζωγραφική. Τα θέματά του είναι παρμένα από τον καθημερινό μόχθο των ανθρώπων. Το έργο του επηρεάστηκε από τους Φωβιστές ζωγράφους καθώς και από τους Πικάσο και Λεζέ. Ασχολήθηκε επίσης με τη γλυπτική και την κεραμική.

Θεόφιλος, (Χατζημιχαήλ)
(1868 ή 1870 – 1934)

Έλληνας λαϊκός ζωγράφος από τη Μυτιλήνη. Το θέμα των έργων του είναι κυρίως ηρωικό επηρεασμένο από την αρχαιότητα, το βυζάντιο και τη νεώτερη Ελλάδα.

Έζησε κυρίως στο Βόλο, όπου και διακοσμούσε τους τοίχους των καφενείων και των μπακάλικων των προσφύγων κάνοντας τοιχογραφίες, για να εξασφαλίσει μια μερίδα φαγητό και τα έξοδα για τα χρώματά του.

Ζωγράφιζε πάνω σε χαρτόνια, τενεκέδες, πανιά, και σανίδες με φθηνές σκόνες βαρελιού.

Τα τελευταία χρόνια της ζωής του ζωγράφιζε τοπία και καθημερινές σκηνές από τη ζωή των ανθρώπων του τόπου του.

Καντίνσκι, Βασίλη
(1866 – 1944)

Ρώσος ζωγράφος. Από πολλούς θεωρείται ο πιο σημαντικός εκπρόσωπος της αφηρημένης τέχνης. Επηρεάστηκε από τη ρωσική λαϊκή τέχνη. Πίστευε πως η γραμμή και το χρώμα πρέπει να χρησιμοποιούνται με τέτοιο τρόπο, ώστε να εκφράζουν γενικές ιδέες και να προκαλούν βαθιές συγκινήσεις.

Ίδρυσε την Ρωσική Ακαδημία Καλλιτεχνικών Επιστημών.

Σκηνοθέτης και συγγραφέας με πλούσιο έργο.

Καραντινός, Σωκράτης
(1906 – 1979)

Σπούδασε θέατρο και ειδικεύτηκε στη διδασκαλία της ορθοφωνίας. Το 1967 έγινε διευθυντής της Δραματικής Σχολής του Εθνικού Θεάτρου.

Δίδασκε αγωγή του προφορικού λόγου στη Μαράσλειο Παιδαγωγική Ακαδημία.

Κλάϊστ, Χάινριχ Φον

Μεγάλος Γερμανός δραματουργός και ποιητής του 19ου αιώνα. Η ζωή του ήταν ταραχώδης και γεμάτη εσωτερικές συγκρούσεις.

Το έργο του χαρακτηρίζεται από οικονομία λόγου, δυναμική

Κλέε, Πάουλ
(1879 – 1940)

και ζωηρή έκφραση και τραγικό περιεχόμενο γεμάτο εσωτερικές και εξωτερικές συγκρούσεις.

Ελβετός ζωγράφος της αφηρημένης τέχνης. Με τα έργα του προσπάθησε να εκφράσει την πνευματική σημασία των πραγμάτων.

Τα έργα του με τη γραμμική τους ελευθερία θυμίζουν την παιδική τέχνη και αποπνέουν μια ποιητική μαγεία που προέρχεται από τη μεταμόρφωση του πραγματικού και την εισαγωγή σε μια άλλη, διαφορετική πραγματικότητα.

Θεωρείται από τους πιο πρωτότυπους καλλιτέχνες του 20ου αιώνα, καθώς το έργο του χαρακτηρίζεται από μια εξαιρετικά ευαίσθητη χρήση του χρώματος, της γραφής και της υφής διαποτισμένο με φαντασία και χιούμορ.

Δημιούργησε πολύ ενδιαφέρουσες φιγούρες για το κουκλοθέατρο.

Λύτρας, Νικηφόρος
(1832 – 1904)

Έλληνας ζωγράφος, ίσως ο σημαντικότερος της εποχής του μαζί με τον Γκύζη. Επηρέασε σημαντικά την ελληνική ζωγραφική.

Καθηγητής στο «Σχολείο των Τεχνών» για πολλά χρόνια ως το θάνατό του. Τη θεματολογία του αρχικά την αντλούσε από ιστορικά θέματα και στη συνέχεια από τη καθημερινή ζωή. Γνωστά ηθογραφικά έργα του είναι «Ο γαλατάς», «Η Φελλάχα», «Ο ναυτικός που καπνίζει» κ.ά.

Μιρό, Χουάν
(1893 – 1983)

Ισπανός ζωγράφος. Σημαντικός εκπρόσωπος της αφηρημένης τέχνης και του σουρεαλισμού. Στα έργα προσπαθούσε να αποδώσει τη φύση μέσα από σύμβολα. Ήθελε να απεικονίσει να απεικονίσει τη φύση όπως θα την απεικονίζε ένα παιδί ή ένας πρωτόγονος. Ζωγράφιζε ονειρικούς πίνακες χρησιμοποιώντας κυρίως κηλίδες χρώματος και γραμμικά σχήματα.

Ασχολήθηκε επίσης με τη γλυπτική, την κεραμική και το κολάζ με βιομηχανικά υπολείμματα.

Μπράκ, Ζώρζ
(1882 – 1963)

Γάλλος ζωγράφος που επηρέασε αποφασιστικά τη μοντέρνα τέχνη του 20ου αιώνα. Υπήρξε πρωτεργάτης του κυβισμού μαζί με τον Πικάσο, όπου πρωτοχρησιμοποίησαν την τεχνική του κολάζ.

Τα έργα του περιλαμβάνουν κυρίως νεκρές φύσεις και χαρακτηρίζονται από αρμονία χρωμάτων και στοχαστικό και ήρεμο χαρακτήρα

Ασχολήθηκε επίσης με τη γλυπτική, την εικονογράφηση βιβλίων και με την τέχνη των κοσμημάτων, πολλά από τα οποία είναι εμπνευσμένα από την ελληνική μυθολογία και απεικονίζουν πουλιά και ψάρια.

Γλωσσάρι

Μπρέγκελ Πίτερ ο Πρεσβύτερος
(1525/30 – 69)

Φλαμανδός ζωγράφος. Οι περισσότεροι από τους πίνακές του που σώζονται είναι ελαιογραφίες και κάποιοι λίγοι είναι ζωγραφισμένοι με τέμπρα πάνω σε λινό ύφασμα. Τη θεματολογία του την άντλησε από τη φύση και τη ζωή των ανθρώπων της εποχής του. Σημαντικά έργα του είναι «Χωριάτικος γάμος», «Κυνηγοί στα χιόνια», κ.ά.

Ντε Κίρικο, Τζόρτζιο
(1888 – 1978)

Ιταλός ζωγράφος επηρεασμένος από την κλασική αρχαιότητα και τη φιλοσοφία των Σοπενχάουερ και Νίτσε. Τα πρώτα έργα του χαρακτηρίζονται από μια μεταφυσική ατμόσφαιρα, ενώ τα μεταγενέστερα είναι παρμένα από την αρχαιότητα και το μεσογειακό χώρο.

Ντιούη, Τζων
(1859 – 1952)

Αμερικανός φιλόσοφος και παιδαγωγός. Εκπρόσωπος της προοδευτικής κίνησης για την εκπαίδευση στις Η.Π.Α. Η φιλοσοφία του για την αγωγή στηρίχθηκε στην αρχή της ενίσχυσης των ενδιαφερόντων του παιδιού και της παροχής ευκαιριών για αλληλεπίδραση σκέψης και πράξης.

Παρθένης, Κωνσταντίνος
(1878 – 1967)

Σκοπός της αγωγής του Ντιούη είναι η ανάπτυξη όλων των πλευρών της ύπαρξης του παιδιού.

Έλληνας ζωγράφος και καθηγητής της Σχολής Καλών Τεχνών. Υπήρξε από τους σημαντικότερους νεοέλληνες καλλιτέχνες που επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τη σύγχρονη ελληνική τέχνη.

Εσωστρεφής και ευαίσθητος επηρεάστηκε σχεδόν από όλα τα ρεύματα της τέχνης, από την αρχαία ελληνική ως τα σύγχρονα ρεύματα για να αναπτύξει το δικό του προσωπικό ιδίωμα.

Πιαζέ, Ζαν

Ζωγράφισε θρησκευτικά θέματα, τοπία, σκηνές από τη μυθολογία, αλληγορικές σκηνές και προσωπογραφίες. Δεν ενδιαφέρθηκε για τη ρεαλιστική απεικόνιση αλλά για την έκφραση των ιδεών και των οραμάτων του. Αγιογράφησε πολλούς ναούς. Το έργο του «Πλαγιά» τιμήθηκε με βραβείο σε έκθεση στο Παρίσι το 1910.

Ελβετός ψυχολόγος από τους σημαντικότερους μελετητές της ψυχολογίας του παιδιού. Σπούδασε βιολογία, αλλά πολύ γρήγορα στράφηκε στη ψυχολογία. Εκπρόσωπος της γνωστικής – γενετικής κατεύθυνσης και διευθυντής του Ινστιτούτου J.J. Rousseau στη Γενεύη.

Πικάσο, Πάμπλο
(1881 – 1973)

Μελέτησε την πορεία της ανάπτυξης της νόησης χρησιμοποιώντας την άμεση παρατήρηση και την ατομική συνέντευξη, δημιουργώντας την πιο ολοκληρωμένη μέχρι σήμερα θεωρία που αφορά στην ανάπτυξη της νοημοσύνης.

Ισπανός ζωγράφος, γλύπτης, χαράκτης, κεραμίστας, σκηνογράφος. Υπήρξε από τους σπουδαιότερους εικαστικούς καλλιτέχνες του 20ου αιώνα και συνέβαλε σημαντικά

Γλωσσάρι

στην ανάπτυξη της μοντέρνας τέχνης. Είναι ο ιδρυτής του κυβισμού μαζί με τον Μπράκ, οι οποίοι πρωτοχρησιμοποίησαν το κολάζ σαν μέσο έκφρασης.

Το έργο του είναι τεράστιο σε όγκο και χωρίζεται σε περιόδους.

Κάποιες από αυτές είναι:

- Η γαλάζια περίοδος, κατά την οποία χαρακτηρίζεται από έντονη μελαγχολία και μεγάλο πάθος.
- Η ροζ περίοδος, κατά την οποία το έργο του χαρακτηρίζεται από μεγαλύτερη αισιοδοξία.
- Η περίοδος του κυβισμού.

Ζωγράφος απόφοιτος της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών. Μαθητής του Παρθένη και του Κόντογλου, υπήρξε ο πιο σημαντικός εκπρόσωπος της εικαστικής γενιάς του 1930. Θαυμαστής της τέχνης του θεάτρου Σκιών και πιστός στις επιταγές του συγκρασιασμού της «Ελληνικότητας» και του μοντερνισμού.

Ασχολήθηκε με τη σκηνογραφία, την εικονογράφηση βιβλίων, τη μετάφραση και τη συγγραφή κειμένων για την τέχνη.

Το 1982 ίδρυσε το Μουσείο Γ. Τσαρούχη στο Μαρούσι στο σπίτι του, όπου φιλοξενείται η προσωπική συλλογή των έργων του.

Έλληνας σκηνογράφος και ενδυματολόγος. Σπούδασε στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών. Ξεκίνησε τη σταδιοδρομία του ως βοηθός του Γ. Τσαρούχη. Έχει συνεργαστεί με πάρα πολλούς σημαντικούς θιάσους στην Ελλάδα και στο εξωτερικό για το ανέβασμα παραστάσεων του κλασικού και σύγχρονου δραματολογίου.

Αυστριακός ζωγράφος. Τα αρχικά του έργα είναι επηρεασμένα από το σουρεαλισμό. Στα μεταγενέστερα έργα του παρατηρούμε ένα ιδιαίτερο προσωπικό ιδίωμα με αναφορές στην εικονιστικότητα.

Τσαρούχης, Γιάννης
(1910 – 1989)

Φωτόπουλος, Διονύσιος
(1943)

Χουντερβάσερ, Φριτς
(1928)

ΓΛΩΣΣΑΡΙ ΕΝΝΟΙΩΝ

Ανιμισμός

Χαρακτηριστικό της τέχνης του νηπίου, σύμφωνα με το οποίο αποδίδει ζωή στα άψυχα, στα πλαίσια της τάσης του να ερμηνεύει τα φαινόμενα με βάση τα προσωπικά του βιώματα.

Εικονογραφία

Είδος πρώιμης γραφής που δε χρησιμοποιεί συγκεκριμένα σημεία – σύμβολα –, προκειμένου να αποτυπώσει το μήνυμα, αλλά εικόνες.

Την εικονογραφία χρησιμοποιούσαν οι πρωτόγονοι λαοί. Χρησιμοποιούσαν πλήρως ανεπτυγμένα συστήματα εικονογραφής.

Κυβισμός

Το πρώτο κίνημα αφηρημένης τέχνης του 20ου αιώνα στην Ευρώπη. Κύριοι εκπρόσωποί του είναι ο Πικάσο και ο Μπράκ. Άνθησε στο Παρίσι,

Γλωσσάρι

	<p>κυρίως κατά την περίοδο 1907 – 1914.</p> <p>Στα κυβιστικά έργα αντικείμενα, τοπία και άνθρωποι απεικονίζονται σαν πολύπλευρα ή πολυεδρικά γεωμετρικά στερεά.</p> <p>Οι δύο κύριες κατευθύνσεις του κυβισμού είναι:</p> <p>α) Χρήση διακοσμητικού ύφους, κατά το οποίο τα αντικείμενα αποδίδονται γεωμετρικά και είναι αναγνωρίσιμα.</p> <p>β) Χρήση μεγάλου βαθμού αφαίρεσης, κατά την οποία επικρατεί η ρυθμική επανάληψη κύκλων και λουρίδων σε διάφορα χρώματα.</p> <p>Ο κυβισμός επηρέασε αποφασιστικά την Ευρωπαϊκή τέχνη του 20ου αιώνα.</p> <p>Το κολάζ που χρησιμοποιείται ακόμη και σήμερα υπήρξε μια από τις ιδέες και τεχνικές που επινοήθηκε κατά την κυβιστική περίοδο.</p>
Κυκλαδίτικα ειδώλια	<p>Ειδώλια, που βρέθηκαν στη νησιά των Κυκλάδων, τα οποία ανήκουν σ' έναν πολιτισμό, που πιθανότατα άνθισε κατά την περίοδο 2600 π.Χ. – 1100 π.Χ.</p>
Μοτίβα	<p>Η επανάληψη μορφών, σχημάτων, χρωμάτων ή συμβόλων με μια ορισμένη σειρά και κανονικότητα πάνω σε μια επιφάνεια. Υποδηλώνουν ρυθμό, ροή και κίνηση. Υπάρχουν παντού γύρω μας στη φύση (λουλούδια, όστρακα), στο σπίτι (πλακάκια, υφάσματα) και αλλού.</p>
Νοητικά σχήματα	<p>Πνευματικές εικόνες που κατά τη βρεφική ηλικία είναι αντανakλαστικές και δημιουργούνται από τα αισθησιοκινητικά βιώματα του βρέφους, οι οποίες σταδιακά μετά το 2ο έτος αρχίζουν να εσωτερικεύονται και να αποτελούν πλέον εσωτερικές πνευματικές εικόνες.</p>
Νταντά	<p>Καλλιτεχνικό κίνημα που εμφανίστηκε στη Ζυρίχη το 1916. Συμμετείχαν ποιητές και ζωγράφοι που είχαν καταφύγει στην Ελβετία κατά τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου. Κύριος εκπρόσωπος του κινήματος είναι ο Τ. Τζαρά, ο οποίος συνέταξε το «Μανιφέστο Νταντά» το 1918 και το 1920 εγκαταστάθηκε στο Παρίσι δίνοντας νέα ώθηση στο κίνημα με την ενθάρρυνση κυρίως των Μπρετόν, Αραγκόν, Σουπύ κ.ά.</p> <p>Τα έργα των Ντανταϊστών χαρακτηρίζονται από μηδενιστικές χειρονομίες και προκλήσεις. Το κίνημα Νταντά απλώθηκε σε αρκετά καλλιτεχνικά κέντρα της Ευρώπης. Το 1922 το Νταντά στο Παρίσι διαλύθηκε και πολλοί Ντανταϊστές εντάχθηκαν στο σουρεαλισμό.</p>
Παράπηγμα	<p>Χώρος, όπου ο κουκλοπαίκτης παίζει μαζί με τις κούκλες του θέατρο. Έχει ειδικούς χώρους, όπου τοποθετούνται οι κούκλες.</p>
Προσκήνιο	<p>Στο κουκλοθέατρο, είναι η επίπεδη και στέρα επιφάνεια η οποία εξέχει λίγο προς τα έξω και εκεί παίζουν οι κούκλες. Στο θέατρο, είναι το μπροστινό τμήμα της σκηνής.</p>
Σκηνή	<p>Στο κουκλοθέατρο, είναι ο χώρος όπου κινείται ο κουκλοπαίκτης, όταν παίζει, ο οποίος δεν είναι ορατός από το κοινό, αλλά είναι και ο χώρος που παίζονται οι κούκλες και είναι τοποθετημένα τα σκηνικά, ο οποίος είναι ορατός από το κοινό. Στο θέατρο, είναι ο χώρος πάνω στον οποίο παίζεται το έργο.</p>
Σουρεαλισμός	<p>Καλλιτεχνικό κίνημα που εμφανίστηκε το 1924 μετά τη διάσπαση του</p>

Γλωσσάρι

	<p>Νταντά. Οι κύριοι εκπρόσωποι του κινήματος είναι οι Σ. Νταλί, Μ. Έρνστ, Χ. Μιρό, Μπρετόν κ.ά.</p> <p>Στόχος των Σουρεαλιστών ήταν η ανάμειξη του λογικού με το άλογο. Χρησιμοποιώντας τα όνειρα, τυχαία στοιχεία και τυχαίους αυτοματισμούς προσπαθούσαν να δημιουργήσουν μια νέα πραγματικότητα η οποία να ξεπερνάει την κανονική πραγματικότητα, μια υπερ – πραγματικότητα.</p> <p>Στο κίνημα του Σουρεαλισμού ανήκουν οι ποιητές Ελνάρ, Κρέβελ κ.ά.</p> <p>Η μεγάλη άνθηση του κινήματος συμπίπτει με τη δεκαετία του 1930. Κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο πολλοί Σουρεαλιστές καλλιτέχνες κατέφυγαν στις Η.Π.Α. με αποτέλεσμα να επηρεάσουν και ν' αναζωογονήσουν την Αμερικανική τέχνη.</p> <p>Το φροτάζ, η χαλκομανία και η άμορφη αφηρημένη ζωγραφική αποτέλεσαν επινοήσεις και τεχνικές του Σουρεαλισμού. Ο Σουρεαλισμός επηρέασε όλες σχεδόν τις τέχνες τη ζωγραφική, τη γλυπτική, τη λογοτεχνία, τον κινηματογράφο, το θέατρο.</p> <p>Η διάταξη των μορφών, των σχημάτων και της υφής ενός έργου τέχνης κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να συνδυάζονται σ' ένα ενιαίο εικαστικό σύνολο, το οποίο δεν αποτελεί απλώς ένα άθροισμα των διαφόρων επιμέρους στοιχείων αλλά κάτι πολύ περισσότερο απ' αυτά.</p> <p>Υφή</p> <p>Η ποιότητα της επιφάνειας ενός έργου τέχνης ή ενός αντικειμένου, δηλαδή αν είναι λείο ή αδρό απαλό ή σκληρό κ.ά. Υπάρχει η πραγματική υφή, με την οποία δουλεύουν τα παιδιά, και η υποδηλούμενη, η οποία απαιτεί άριστη χρήση του καλλιτεχνικού μέσου για να αποδοθεί.</p> <p>Ψηφιδωτό</p> <p>Σχέδιο που σχηματίζεται με την επικόλληση «ψηφίδων», χρωματιστών κύβων από πηλό, γυαλί, μάρμαρο ή ξύλο πάνω σε μια επιφάνεια, συνήθως τσιμέντο.</p> <p>Τα σχέδιά του μπορεί να είναι συγκεκριμένα αλλά και αφηρημένα.</p> <p>Οι Ρωμαίοι πρωτοχρησιμοποίησαν αυτό το είδος τέχνης, το οποίο εξελίξαν οι Βυζαντινοί οδηγώντας το σε μεγάλη άνθηση.</p>
--	---

ΓΛΩΣΣΑΡΙ ΥΛΙΚΩΝ

Γάζα (Τουλουπάνι)	Αραιό λινό ή βαμβακερό ύφασμα. Κυκλοφορεί σε διάφορα ζωηρά χρώματα.
Καβίλια	Ξύλο κυλινδρικό σε διάφορα μεγέθη.
Κάμποτο	Είδος χοντρού υφάσματος.
Λινάτσα	Χοντρό ύφασμα φτιαγμένο από το φυτό Λινάρι ή από το φυτό Κάνναβη. Χρησιμοποιείται κυρίως για την κατασκευή τσουβαλιών.
Τζίβα	Ένα είδος χόρτου με ίνες, που χρησιμοποιούν συνήθως οι υδραυλικοί.

Ερεθίσματα (Φωτογραφίες)

Τσιρώνης Θέμης. Κάρτες,
ζωγραφικής σε ξύλο,
α) «Σκασιαρχείο για πουλιά»
β) «Το καραβάκι»,. 1977 – 78.

«Η βάρκα», Διαμαντόπουλος Δ.

Ερεθίσματα

«Ο γαλατάς», Λύτρας. Ν, 1885.

Λεπτομέρεια από το «Χωριάτικο γάμο», Μπρέγκελ Π., 1567.

«Τσιγγάνικος Καταυλισμός», Βαν Γκογκ, 1888.

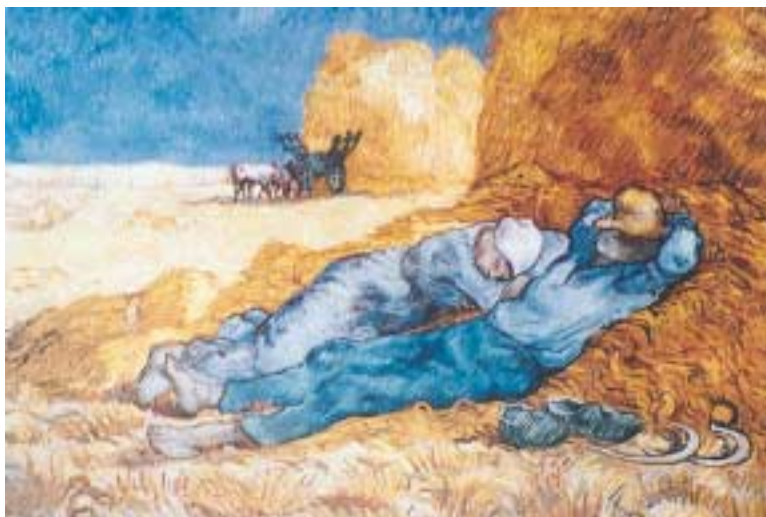
Ερεθίσματα

«Ποιμένες της Χειμάρας»,
Θεόφιλος, Χ., 1933.

«Γρίπος της Μυτιλήνης»,
Θεόφιλος, Χ., 1928

«Μεσημεριανή ανάπαυση», Βαν Γκογκ, 1890.

Έργο από τη Ροζ περίοδο, Πικάσο Π.

Λεπτομέρειες από τα «Παιδικά Παιχνίδια», Μπρέγκελ Π., 1560.

Ερεθίσματα

«Η οικογένεια του ακροβάτη»
από τη Ροζ περίοδο, Πικάσο Π., 1881.

«Μνήμη Χουάν
Πρατς»,
Μιρό Χ., 1971.

Ερεθίσματα

«Τοπίο με κίτρινα
πουλιά», Κλέε Π., 1923.

«Το κόκκινο Ψάρι»,
Κλέε Π., 1925.

Μέρος από το έργο
«99 κεφάλια»,
Χούντερβάσερ Φ., 1952.

Ερεθίσματα

«Άλογα στην ακροθαλασσιά»,
Ντε Κίρικο Τζόρτζιο, 1930.

«Η πλαγιά»,
Παρθένης Κ.

«Επίπεδο βαθύ»,
Καντίνσκι Β., 1930.

Ερεθίσματα

Έργο άγνωστου
Μαροκινού
ζωγράφου.

Ελεύθερη κατασκευή
με κολάζ και ζωγραφική.

Ερεθίσματα

Κυκλαδίτικα αγαλματίδια.

Ελεύθερη σύνθεση.

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΑΝΑΣΤΑΣΟΠΟΥΛΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ, Κουκλοθεατρικά και όχι μόνο, Εκδόσεις Αχαϊκές, 1991.
- ΒΑΛΑΣΗΣ ΔΙΟΝΥΣΗΣ, Μια περιπέτεια χωρίς τέλος, Εκδόσεις Κέδρος, 1985.
- ΔΑΡΑΚΗ ΠΕΠΗ, Κουκλοθέατρο, Εκδόσεις Gutenberg, 1992.
- ΔΗΜΟΥ ΓΙΟΛΑΝΤΑ, Η Αισθητική Αγωγή στο Σχολείο, Εκδόσεις Κορφή, 1994.
- Ε' ΚΥΚΛΟΣ ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΟΥ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟΥ, Η Τέχνη στην Εκπαίδευση, Εκδόσεις Πατάκη, 1994.
- ΖΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΝΗ, Παιχνίδια με το χρόνο για μικρά και μεγαλύτερα παιδιά, Εκδόσεις Εκκρεμές, 1995.
- ΖΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΝΗ, Σημειώσεις Παιδαγωγικών, ΤΕΙ Αθήνας Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας, 1987.
- ΘΕΟΧΑΡΗ – ΠΕΡΑΚΗ ΕΛΕΝΗ, Κουκλοθέατρο, Τέχνη και Τεχνική, Εκδόσεις Εστίας 1988.
- ΙΔΡΥΜΑ ΒΑΣΙΛΗ ΚΑΙ ΕΛΙΖΑΣ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ, Ματιές στον αιώνα, 1998.
- ΚΑΛΟΥΡΗ – ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΡΑΝΥ, Αισθητική Αγωγή, Εκδόσεις Έλλην, 1999.
- ΚΑΝΙΣΤΡΑ ΜΑΧΗ, Η σύγχρονη εικαστική αγωγή στο σχολείο, Εκδόσεις Σμίλη, 1991.
- ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΥΚΛΟΘΕΑΤΡΟΥ & ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΗ, Σύγχρονες τάσεις στην έρευνα του παγκόσμιου κουκλοθέατρου, Εκδόσεις UNIMA – ΕΛΛΑΣ, 1999.
- ΚΟΖΑΚΟΥ – ΤΣΙΠΑΡΑ Ο. Εισαγωγή στην Εικαστική Γλώσσα, Εκδόσεις Gutenberg, 1988.
- ΚΟΡΑΚΗ – ΓΚΑΡΘΙΑ ΣΙΣΥ, Το παιδί, η Λάσπη και ο Πηλός, Εκδόσεις δελφίνι, 1994.
- ΚΟΥΓΙΑΛΗ ΓΙΩΤΑ, Ψυχοκινητικές δραστηριότητες για νήπια και προνήπια, Εκδόσεις Καστανιώτη, 1999.
- ΚΟΥΡΕΤΖΗΣ ΛΑΚΗΣ, Το Θεατρικό παιχνίδι, Εκδόσεις Καστανιώτη, 1991.
- ΚΟΥΡΕΤΖΗΣ ΛΑΚΗΣ, Το Θέατρο για παιδιά στην Ελλάδα, Εκδόσεις Καστανιώτη, 1990.
- ΚΟΥΤΣΟΥΒΑΝΟΥ ΕΥΓΕΝΙΑ & ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ, Μορφές και τρόποι εργασίας στο νηπιαγωγείο, Εκδόσεις Οδυσσέας, 1996.
- ΚΥΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΥ ΒΑΛΗΝΑΚΗ Π., Νηπιαγωγική Τόμος 3, Εκδόσεις Αδελφοί Βλάσση.
- ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ, Κατασκευές για Κολάζ, Θέατρο, Αρχιτεκτονική, Εκδόσεις Gutenberg, 1989.
- ΜΑΓΟΥΛΙΩΤΗΣ Ν. ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ, Κουκλοθέατρο Ι, Πως στήνεται ένα έργο, Εκδόσεις Καστανιώτη, 1994.
- ΜΑΖΑΡΑΚΗ ΚΑΣΣΙΑΝΗ, Η ζωγραφική στην προσχολική Ηλικία, 1987.
- ΜΟΥΖΑΚΗΣ ΤΑΣΟΣ, Παιδαγωγικές εισηγήσεις εικαστικής ενημέρωσης, 1995.
- ΜΟΥΡΕΛΟΥ Ι. ΓΕΩΡΓΙΟΥ, Θέματα Αισθητικής και Φιλοσοφίας της Τέχνης, Εκδόσεις Νεφέλη, 1985.
- ΜΟΥΧΙΝΑ Β.Σ., Παιδική Ψυχολογία, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, 1990.
- ΜΠΕΛΛΑΣ ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ, Το Ιχνογράφημα του Παιδιού, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, 2000.
- ΝΤΟΛΙΟΠΟΥΛΟΥ ΕΛΣΗ, Σύγχρονα Προγράμματα για παιδιά προσχολικής Ηλικίας, Εκδόσεις Τυπωθήτω, 2000.
- ΟΕΔΒ, Εικαστική Αγωγή, Βιβλίο για το δάσκαλο, 1992.
- ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ, Βιβλίο δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο, 1994.
- ΠΑΡΟΥΣΗ ΑΝΤΙΓΟΝΗ, Κούκλες Κουκλοθέατρου, Εκδόσεις Πατάκη, 1993.
- ΠΕΡΕΛΗ – ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ ΡΕΝΑ, Η μάσκα και το πρόσωπο, Εκδόσεις Θεωρία, 1985.
- ΠΕΤΡΙΤΗΣ ΠΑΝΟΣ, Αλφαβητάριο Αισθητικής για μεγάλους, Εκδόσεις Σύγχρονη Εποχή, 1992.

Βιβλιογραφία

- ΡΑΦΑΗΛΙΔΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ, Στοιχειώδης Αισθητική, Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, 1992.
- ΣΚΟΡΔΑ ΜΙΝΑ – ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΥ, Κουκλοπαιχνιδίσματα, Εκδόσεις Παρατηρητής, 1996.
- ΣΤ' ΚΥΚΛΟΣ ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΟΥ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟΥ, Τέχνη & Σχολείο, Εκδόσεις Πατάκη, 1995.
- ΤΖΩΡΤΖΗ ΑΝΝΑ, Η αγωγή της φαντασίας στο νηπιαγωγείο, Εκδόσεις Σπουδή, 1996.
- ΤΣΑΟΥΛΑ ΝΑΝΤΙΑ, Σημειώσεις Τεχνικά Εποπτικά Μέσα, ΤΕΙ Αθήνας, Τμήμα Βρεφονηπιοκομίας, 1990.
- ΤΣΙΛΑΓΑ ΜΑΡΙΝΑ – ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ, Το Χρώμα στη Ζωγραφική και οι Τεχνικές του, Εκδόσεις Πελεκάνος, 1989.
- ΤΣΟΛΑΚΗ ΚΑΤΕΡΙΝΑ, Παιδαγωγικό υλικό για το νηπιαγωγείο, Εκδόσεις Καστανιώτη, 1997.
- ΥΦΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΝΕΑΣ ΓΕΝΙΑΣ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ, Υλικό Α' Σεμιναρίου θεατρικής Παιδείας, 1983.
- ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ Δ., Μάσκες Θέατρο, Εκδόσεις Καστανιώτη, 1980.
- ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗ – ΕΝΡΙΚΕΣ ΑΝΔΡΟΥΛΑ, Παίζω και καταλαβαίνω, Εκδόσεις Εκκρεμές, 1998.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΜΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ALLARD GENEVIEVE – LEFFORT PIERRE, Η Μάσκα, Εκδόσεις Χατζηνικολή, 1989.
- BARF URSULA – BURKHARDT IGNE – MAIER SUTTA Το 2ο έγχρωμο βιβλίο χειροτεχνίας για παιδιά, τόμος Α,Β, Εκδόσεις Ταλώς, 1992.
- BARF URSULA – BURKHARDT IGNE – MAIER SUTTA Το μεγάλο έγχρωμο βιβλίο χειροτεχνίας για παιδιά, τόμος Α,Β, Εκδόσεις Ταλώς, 1992.
- CHAPMAN LAURA H., Διδακτική της τέχνης, Εκδόσεις Νεφέλη, 1993.
- COLE ALISON, Ανακαλύπτω την Τέχνη – Χρώματα, Εκδόσεις Δελθθανάσης – Ερευνητές, 1994.
- DALLEY TESA, CASE CAROLINE, SCHAVIEREN JOY, WEIR FELICITY, HALLIDAY DIANA, NOWELL HALL PATRICIA, WALLER DIANE, Θεραπεία μέσω της Τέχνης, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, 1998.
- DUQUET PIERRE – STERN ARNO, Προς την κατάκτηση της τρίτης διάστασης, Εκδόσεις Δίπτυχο, 1992.
- DUQUET PIERRE, Το παιδί Εικονογράφος, Εκδόσεις Δίπτυχο, 1992.
- GRISEWOOD SARA, Φτιάχνω μόνος μου κατασκευές από Πηλό και Ζυμάρι, Εκδόσεις Modern Times, 2000.
- HARRISON HAZEL, Τα Μυστικά του Σχεδίου και της Ζωγραφικής, Εκδόσεις Μαλλιάρης Παιδεία, 1997.
- KADINSKY WASSILY, Για το πνευματικό στη τέχνη, Εκδόσεις Νεφέλη, 1981.
- KLEIST HEINRICH VON, Οι Μαριονέτες, Εκδόσεις Άγρα, 1982.
- KOTT JAN, Ένα Θέατρο Ουσίας, Εκδόσεις Χατζηνικολή, 1988.
- LANDA & LANDA, Το Θέατρο και τα παιδιά, Εκδόσεις Βασιλείου, 1998.
- MADELEINE ABBADIE, Τα παιδιά από 4 ως 5 χρονών στο νηπιαγωγείο, Εκδόσεις Δίπτυχο, 1978.
- MILNER MARION, Όταν δεν μπορείς να Ζωγραφίσεις, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, 1998.
- ROBINS JIM & STEELE PHILIP, Φτιάχνω μόνος μου Κολάζ, Εκδόσεις Modern Times, 2000.
- RODARI FLORIAN, Μια Κυριακή με τον Πικάσο, Εκδόσεις Άμμος, 1993.
- RODIN AUGUST, Η Τέχνη, Εκδόσεις PRINTA, 1999.
- RUBIN ARON JUDITH, Θεραπεύοντας παιδιά μέσα από την τέχνη, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, 1997.

Βιβλιογραφία

- SCHIRRMACHER ROBERT, Τέχνη & Δημιουργική ανάπτυξη των παιδιών, Εκδόσεις Ιων, 1998.
- SHELOV S., HANNEMANN R., ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΠΑΙΔΙΑΤΡΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ, Η φροντίδα του μωρού και του μικρού παιδιού, Εκδόσεις Ποταμός 1995.
- STERN ARNO – DUQUET PIERRE, Από το αυθόρμητο ιχνογράφημα στις γραφικές τέχνες, Εκδόσεις Δίπτυχο, 1992.
- STERN ARNO, Κατανόηση της παιδικής Τέχνης, Εκδόσεις Δίπτυχο, 1992.
- STOWELL CHARLOTTE, Βιβλία, Εκδόσεις Modern Times, 2000.
- TOLSTOI LEON, Τι είναι Τέχνη, Εκδόσεις PRINTA, 1994.
- WALTER GISELA, Τα παιδιά παίζουν Θεάτρο, Εκδόσεις Βασιλείου, 1997.
- WATERS ELIZABETH & HARRIS ANNIE, Ζωγραφική, Εκδόσεις Ερευνητές, 1994.
- ΑΛΜΠΕΡΤΙ ΑΛΜΠΕΡΤΟ Ι, Θέματα Διδακτικής, Εκδόσεις Gutenberg, 1986.
- ΓΚΡΕΜΜΙΝΓΚΕΡ ΑΡΝΟΛΤ, Το παιδί και το Βιβλίο, Εκδόσεις ΝΟΤΟΣ, 1979.
- ΚΟΛ ΜΑΙΡΗ ANN – ΓΚΕΙΝΕΡ ΣΙΝΤΥ, Τα παιδιά δημιουργούν με υλικά από το περιβάλλον, Εκδόσεις Πατάκη, 1995.
- ΜΠΕΝΕΤ ΣΤΗΒ ΚΑΙ ΡΟΥΘ, 365 μέρες χωρίς τηλεόραση. Δημιουργικές ιδέες για σας και το παιδί σας, Εκδόσεις Καστανιώτη, 1996.
- ΝΟΡΜΠΕΡΤ ΕΛΙΑΣ, Η εξέλιξη του Πολιτισμού, Εκδόσεις Νεφέλη, 1997.
- ΝΤΕΣΜΟΝΤ ΜΟΡΙΣ, Ο θαυμαστός κόσμος του βρέφους, Εκδόσεις Καστανιώτη, 1995.
- ΟΥΙΝ ΜΑΡΙ – ΠΟΡΤΣΕΡ ΜΑΙΡΗ ANN, Ένας παιδότοπος στο σπίτι σας, Εκδόσεις ΜΕΤΟΠΗ, 1980.
- ΡΗΝΤ ΧΕΡΜΕΡΤ, Ιστορία της Μοντέρνας Γλυπτικής, Εκδόσεις Υποδομή, 1979.
- ΡΗΝΤ ΧΕΡΜΕΡΤ, Ιστορία της Μοντέρνας Ζωγραφικής, Εκδόσεις Υποδομή, 1978.
- ΡΗΝΤ ΧΕΡΜΕΡΤ, Λεξικό Εικαστικών Τεχνών, Εκδόσεις Υποδομή, 1986.
- ΤΖΟΝΣΟΝ ΠΟΛ, Φτιάχνω το δικό μου βιβλίο, Εκδόσεις Οδυσσέας, 1997.
- ΦΛΟΡΑΝΣ ΝΤΕ ΜΕΡΕΝΤΙΕ, Το παιδικό σχέδιο, Εκδόσεις Υποδομή, 1981.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- BAWDEN JULIET, Mobile magac, Anness Publishing Limited, 1996.
- BECKER INGEBORG, Marionetten leicht zu bauen, Frech – verlag, 1979.
- BRUUN – RASMUSSEN OLE AND PETERSEN GRETE, Make – Up, Costumes & masks for the stage, Sterling Publishing Co., Inc. New York, 1976.
- COPP GERRY, Great Papier Mache, Search Press Ltd., 1997.
- CRISTANINI GINA – STRABELLO WILMA, Creating Paper and Card, Demetra S.r.l., April 2000 .
- CUSICK DAWN, Paper & Fabric Mache, Altamont Press, 1994.
- DAVIES JODIE, Teach Yourself to Make Soft Toys, Michael Friedman Publishing Group, Inc., 1997.
- DAVIES JODIE, Teach Yourself Cloth Dollmaking, Michael Friedman Publishing Group, Inc., 1995.
- DICKINSON GILL, Mask Making, Quintet Publishing Limited, 1998.
- EDMONDS LAURIE, Beginning Sculpture, Walter Foster Publishing, Inc., 1992.

Βιβλιογραφία

- FLING HELLEN, Marionettes How to Make and Work Them, by Dover Publications, 1973.
- FLOWER CEDRIC & FORTNEY ALAN, Puppets Methods and Materials, davis Publications, Inc., 1983.
- FRASER PETER, Puppets and Puppetry, Peter Fraser, 1980.
- GRAY MAGDA and DEUTCH YVONNE, 215 Ideas to keep Children Happy, Marshall cavendish , Limited, 1973 – 75.
- KNAAK INGEBORG, Kasperle & Co. sind da!, Frech – verlag, 1998.
- KOETZLE MARGOT, Zauberhafte marionetten, Frech – verlag, 1998
- LORENZ BOOKS, Papier – mache, Anness Publishing Limited 1997, 1999.
- MACDONALD BUETTER BARBARA, Simple Puppets from Everyday Materials, Bar-bara Macdonald Buetter, 1996.
- MANUA BILI I., L' arte Di Creare Le bambole, Demetra S.r.l., Novembre 1997.
- MANZINI MARIA E PENNASILICO ALESSANDRO, Stones in Art, Demetra S.r.l., April 2000.
- MAZZONE DOMENICO, Sculpturing, Walter Foster Publishing, Inc., 1994.
- MERRETT ALICIA, The Book of Doll Making, Quintet Publishing Limited, 1998.
- MULLER HELENE, Nos Marionnettes, Gautier – languereau, 1984.
- PEAKE PAMELA, The Complete Book of Dollmaking, Quarto Publishing plc, 1997.
- PHAIDON, Have Fun Making Puppets, Parramon Ediciones, S.A., 1993.
- ROSS LAURA, Hand Puppets How to Make and use Them, Laura Ross, 1969.
- SALZBURGER MARIONETTENTHEATER, by Salzburger Marionnetentheater Ges.m.b.H. 1993.
- SEMLING MARION, Filzfiguren Lustige Ideen fur Kinder, F. Englisch GmbH & Co Verlags – KG, Wiesbaden, 1997.

Οι φωτογραφίες προέρχονται από:

- Το αρχείο του 2ου βρεφονηπιακού σταθμού του Δήμου Αθήνας
- Το προσωπικό αρχείο των συγγραφέων.

Τα έργα που εικονίζονται ανήκουν σε μαθητές των παρακάτω πρώην Τ.Ε.Λ. και Τ.Ε.Ε:

- Τ.Ε.Λ. Ν. Ιωνίας 1993 – 94, 1994 – 95.
- 4ο Τ.Ε.Λ. Περιστερίου 1995 – 96, 1996 – 97.
- 9ο Τ.Ε.Λ. Αθηνών 1995 – 96.
- 2ο Τ.Ε.Λ. Ν. Φιλαδέλφειας 1997 – 98.
- 2ο Τ.Ε.Λ. Χαλκίδας 1998 – 99.
- 2ο Τ.Ε.Ε. Γαλασίου 1999 – 00.
- 2ο Τ.Ε.Ε. Κέρκυρας 2000 – 01.
- 6ο Τ.Ε.Ε. Αθηνών 2000 – 01.

Ενέργεια 2.3.2:

«Ανάπτυξη των Τ.Ε.Ε. και Σ.Ε.Κ.»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ:

Σταμάτης Αλαχιώτης

Καθηγητής Γενετικής Πανεπιστημίου Πατρών

Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο:

«Βιβλία Τ.Ε.Ε.»

- Επιστημονικός Υπεύθυνος του Έργου:

Γεώργιος Βούτσινος

Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

- Υπεύθυνη του Τομέα Υγείας και Πρόνοιας:

Ματίνα Στάππα, Οδοντίατρος

Πάρεδρος ε.θ. του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου